

І.В. ГРАБОВСЬКА, старший викладач
кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
Хмельницький національний університет

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ КОНКУРЕНТО- СТІЙКОСТІ СЕКТОРУ РОЗРОБОК І ДОСЛІДЖЕНЬ

Глобалізація світової економіки, що продовжуються процеси політичної та економічної інтеграції країн роблять очевидним необхідність формування і вдосконалення нових механізмів функціонування сучасної економіки, спрямованих не тільки на створення надійного економічного фундаменту, але і забезпечують умови довгострокового розвитку, підвищення конкурентоспроможності економіки, що, в кінцевому підсумку, є надійною основою розвитку будь-якої держави.

Нині екстенсивні чинники, що забезпечували економічне зростання в Україні впродовж останніх років, практично вичерпані. Щоб не допустити нового спаду виробництва в Україні, необхідно запровадити інноваційну модель структурної перебудови й економічного зростання, розвивати економіку на основі використання інтелектуального потенціалу країни, інакше кажучи, створювати економіку інноваційного типу. Проте в Україні вкрай невисокий рівень комерціалізації наукових досліджень, практично відсутній розвиток малого інноваційного бізнесу, втрачені будь-які ефективні зв'язки між наукою і виробництвом. Сучасні інноваційні структури (зокрема, технопарки, венчурні фонди) практично не розвиваються. Йде кадрове послаблення наукової бази України, особливо внаслідок процесу «відтоку мізків» за кордон. Істотною проблемою є старіння матеріально-технічної бази науково-дослідних установ України. У даний час у розвинених країнах до 85-90 % приросту ВВП забезпечується в результаті виробництва та експорту наукомісткої продукції. Україна ж, маючи значний науковий потенціал, вкрай недостатньо його використовує для соціально-економічного розвитку. Інноваційна активність вітчизняних підприємств залишається вкрай низькою [4, с. 210].

Покращити становище України можливо завдяки застосуванню ефективної інноваційної політики, головним завданням якої в епоху поширення глобалізаційних процесів має стати забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, удосконалення механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, впровадження великих інноваційних проєктів виробничого, інфраструктурного та ринкового характеру в усіх сферах економіки. Необхідний рівень інноваційного розвитку держави, вихід на світові ринки, а також вирішення завдань в області імпортозаміщення забезпечує конкурентостійкість господарюючих суб'єктів сектора досліджень і розробок.

У сучасній економічній літературі представлені результати досліджень категорії конкурентостійкості щодо підприємств (організацій, установ) промислового сектора, ринку освітніх послуг і сфери підприємництва, а також

мають місце праці з дослідження конкурентостійкості як невід'ємної властивості ринкової економіки. Однак наукові праці, присвячені вивченню проблем конкурентостійкості господарюючих суб'єктів сфери досліджень і розробок, відсутні, що є прогалиною в економічній науці і обумовлює необхідність дослідження і конкретизації даної категорії.

Конкурентостійкість передбачає наявність здібностей у суб'єкта «створювати, розвивати і зберігати в стратегічному періоді конкурентні переваги, як розподілена в часі конкурентоспроможність» [3, с. 32]. Конкурентостійкість підприємства має здатність «формувати і використовувати в довгостроковій перспективі сукупний потенціал, що забезпечує вигідне ринкове становище», являє собою «сукупність ресурсів, процесів та інструментів, що визначають можливості, межі та ефективність діяльності в умовах динамічної ринкової кон'юнктури» [1, с. 3-4].

Відповідно до Національного класифікатора видів економічної діяльності до таких суб'єктів відносяться науково-дослідні організації, конструкторські бюро, проектні та проектно-пошукові організації, дослідні організації, вищі навчальні заклади, промислові підприємства (в частині проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (далі – НДДКР)).

Сектор досліджень і розробок має відмінну особливість, яка полягає в тому, що властивість отриманого результату інтелектуальної діяльності (РІД), який в подальшому буде визначати конкурентоспроможність організації, формується на стадії НДДКР при формуванні наукової ідеї, коли закладаються конкурентні характеристики РІД. Отриманий РІД надалі апробується в процесі випуску пробної партії високотехнологічної продукції або вдосконалення виробничої технології, послуги. Сталий розвиток суб'єктів, що займаються дослідженнями і розробками, в основному визначається затребуваністю створених РІД як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку, а також здатністю до їх відтворення в умовах агресивного середовища в довгостроковому періоді. Таким чином, основними складовими елементами конкурентостійкості господарюючих суб'єктів сектора досліджень і розробок є здатність організації до сталого розвитку, наявність конкурентних переваг і конкурентного потенціалу і створення конкурентоспроможних РІД, як фундаментальних, так і для виробництва високотехнологічної продукції, що відповідає світовим стандартам якості і затребуваною на нових ринках (в тому числі міжнародних).

Розглянемо всі складові елементи конкурентостійкості більш докладно.

1. Реальна і потенційна здатність господарюючих суб'єктів до сталого розвитку в умовах нестабільності протягом тривалого періоду часу. Під здатністю до сталого розвитку господарюючого суб'єкта сфери досліджень і розробок розуміється взаємодія всієї сукупності факторів і ресурсів, задіяних в його діяльності, з метою адекватного реагування на внутрішні та зовнішні загрози [2, с. 3-4]. Інструментами, спрямованими на досягнення сталого розвитку господарюючого суб'єкта можуть бути організаційно-економічні методи управління організацією, що дозволяють нейтралізувати фактори, що призводять до порушення збалансованого механізму функціонування підприємства.

Необхідно відзначити, що на стійкість підприємства впливають такі аспекти: розмір і його мобільність (здатність до сприйняття ринкових змін); наявність інноваційних технологій і виробленого продукту, що володіє важко копіюваною конкурентною перевагою; фінансова стабільність підприємства в довгостроковому періоді (наявність замовлень на НДДКР); наявність ефективної системи управління. Рівень сталого розвитку області досліджень і розробок є основним стратегічним ресурсом і конкурентною перевагою країн з високотехнологічною економікою, орієнтованих на науково-технологічне і соціально економічне зростання.

2. Наявність конкурентних переваг. Ефективність діяльності організацій в області досліджень і розробок визначається передусім наявними у них конкурентними перевагами. В основі їх створення лежить стратегія конкурентної боротьби, що являє собою оборонні або наступальні дії, спрямовані на досягнення міцних позицій в галузі, на успішне подолання п'яти конкурентних сил і, тим самим, на отримання більш високих доходів від інвестицій [3]. Під конкурентними перевагами розуміється переваги над конкурентами в економічній, технічній, управлінській діяльності підприємства, пов'язаної з науковими дослідженнями і дослідно-конструкторськими розробками, виробництвом, реалізацією, обслуговуванням продукції, які є основною формування конкурентоспроможності підприємства і ведуть до реального і потенційного збільшення обсягу продажів, частки ринку, прибутку, рентабельності [1].

При створенні та впровадженні РІД у господарюючих суб'єктів, зайнятих в секторі досліджень і розробок, виникають наступні конкурентні переваги:

– при створенні РІД: можливість патентування РІД як в Україні, так і за кордоном; можливість створення малих інноваційних підприємств і ведення свого бізнесу; отримання доходу від комерціалізації (ліцензування; використання РІД в якості внеску до статутного капіталу підприємства тощо);

– при впровадженні РІД: збільшення обсягу високотехнологічної продукції; модернізація виробництва та оптимізація виробничих витрат; зниження собівартості виробленої продукції за рахунок скорочення робочих місць внаслідок роботизації та автоматизації виробництва; збільшення займаних ринкових ніш; вихід на нові ринки, в тому числі міжнародні; здійснення унікальної технічної підтримки пропонованої нової продукції; пропозиція виняткових прав на надану продукцію або послуги тощо [2].

3. Наявність конкурентоспроможного потенціалу являється одним з основних умов функціонування господарюючих суб'єктів в області досліджень і розробок. Під конкурентоспроможним потенціалом розуміють наявність наукових, інтелектуальних, виробничих, інвестиційних, фінансових, політичних, соціальних і організаційно-економічних ресурсів. В якості основних елементів даного потенціалу слід виділяти наявність висококваліфікованого наукового персоналу і наукової інфраструктури, що забезпечують створення як фундаментальних РІД, так і РІД, використовуваних в реальному секторі економіки, які сприяють зростанню валової доданої вартості [1, с. 2].

Оскільки конкурентостійкість господарюючих суб'єктів сектора досліджень і розробок безпосередньо впливає на розвиток науково-технічного потенціалу держави, конкурентоспроможність держави безпосередньо залежить від конкурентостійкості господарюючих суб'єктів сектора досліджень і розробок. Конкурентостійкість передбачає використання ефективної системи організації праці вчених, спрямованої на проведення наукових досліджень, що закінчуються розробкою досвідченого зразка, інноваційного продукту, який володіє конкурентними перевагами в порівнянні з аналогічними показниками продукції конкурентів.

Досягнення збільшення частки інноваційної продукції вітчизняних підприємств на світових ринках, освоєння нових проривних технологій безпосередньо залежать від конкурентостійкості господарюючих суб'єктів, що займаються дослідженнями і розробками, яка передбачає наявність у них компетенцій, що дозволяють застосовувати не наздоганяючі, а передові технології, забезпечуючи при цьому високу конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

Список використаних джерел:

1. Головихин С. А., Шипилова С. М. Теоретические основы определения конкурентных преимуществ машиностроительного предприятия. *Вестник ЧГУ*. 2004. Т. 8. № 1. С. 95–101.
2. Жарова Е. Н., Ильина И. Е., Скворцов А. Е. Конкурентоустойчивость хозяйствующих субъектов сферы исследований и разработок: сущность и основные элементы. *Вектор науки ТГУ. Сер.: Экономика и управление*. 2016. № 4 (27). С. 37-42.
3. Заичкин Н. И., Зеленцова Л. С. Концепция конкурентоустойчивости: теория и практика. 2012. 249 с.
4. Фомін С. С. Проблеми розвитку економіки України в умовах глобалізації та роль держави. Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. К.: ІСЕМВ НАН України, 2009. № 48. С. 3-12.

Ю.О. ГРИЦАЄНКО, здобувач
другого (магістерського) рівня вищої освіти, група МММЗ-17-1,
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В МИТНИХ ОРГАНАХ

Активна участь України в різних інтеграційних об'єднаннях, кризові явища в світовій економіці визначають постійні зміни масштабу та форм зовнішньоекономічної діяльності. Це формує передумови для вдосконалення митного адміністрування і підвищення ефективності управління персоналом. Саме від рівня його мотивації, професійних умінь і моральних якостей залежить успіх у реформуванні митної справи [1].